

Makale tarihçesi: Alındı: 15 Eylül 2022 Kabul edildi: 16 Ekim 2022

DOI: <https://doi.org/10.33182/gd.v9i3.841>

1934 Trakya Olaylarını Dönemin Basınından Çerçeveleme Yöntemi ile Yeniden Okumak

Yusuf Gocuk¹

Öz

Bu çalışma 1934 Trakya Olaylarının dönemin gazete haberlerine aktarılmasının tarihsel okunması üzerinedir. Ulus-devlet inşası sürecinde Türkleştirme politikalarının bir sonucu olarak tek dilli bir topluma geçiş politikası kapsamında 14 Haziran 1934'te 2510 sayılı İskân Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun'dan beklenen sonuç, iki farklı bölgede yoğunlaşmış; ancak Türk kültüründen uzak nüfusun, Türklerin sayıca fazla olduğu bölgelere göç etmelerinin sağlanması şeklinde kurgulanmıştır. Türk hükümeti tarafından bu dönemde güvenlik açığı olarak görülen Trakya ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri sınır hatlarında olası tehditleri bertaraf etmek için bu alanların kırılğan nüfus yapısı üzerinde güçlendirme çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. 21 Haziran'da öncelikle Çanakkale'de başlayan olaylar, hemen sonrasında neredeyse eş zamanlı olarak Keşan, Uzunköprü, Kırklareli, Lüleburgaz, Babaeski ve Edirne'de devam etmiştir. Çanakkale ve Keşan'da ikamet eden 40'a yakın Yahudi ailesi buldukları yerleri bir gün içerisinde apar topar terk etmek mecburiyetinde bırakılmıştır. Sadece Uzunköprülü Yahudiler üç günlük bir ek süre istemişler ve bu zaman zarfında da sahip oldukları menkul/gayrimenkulleri ellerinden çıkarmaya çalışmışlardır. Olaylarla ilgili olarak İsmet Paşa 5 Temmuz günü Meclis'te yaptığı konuşmasında, Trakya'da yerleşik bazı Yahudi vatandaşların şikâyetlerinin kendilerine ulaştığı, yerelde düzenlenen tertiplerle bu vatandaşların göç etmek zorunda bırakıldıkları, Türkiye'deki her ferdin devletin korumasında eşit hakkı olduğu, antisemitizmin Türkiye zihniyeti olmadığı, bazen dışarıdan bu tip girişimler olsa dahi hemen engellendiği, buna benzer olaylara asla müsaade edilemeyeceği, sorumluların mahkemelere sevk edildiği ve cezalandırılacakları meyanında bir konuşma yapmıştır. Olaylar tamamen durduğunda yani 18 Temmuz 1934 tarihine kadar Trakya bölgesinde bulunan on üç bin Yahudi vatandaşın sekiz bini İstanbul'a göç etmiştir. Sonuçları itibarıyla çok kısa sürede binlerce insanın mağdur olmasına neden olan olayların hangi saiklerle ve hangi mecraların dahl ile gerçekleştiğinin ortaya konulması çalışmanın amacını ve önemini belirlemektedir. Araştırmada kültürel analiz bağlamında çerçeveleme yöntemi kullanılmıştır. Dönemin Akşam, Haber, Hakimiyeti Milliye ve Milliyet gazetelerinde meselenin çerçeveleme biçimi, seçilenleri ve öne çıkanları ile önemli olduğu kadar, elenenleri ve geride bırakılanları ile de incelenmeye değerdir. Sabada yaşananların abartıldığı iddiasıyla gerçeklerin saklanıldığı, tarihsel hafızadan anlaşmazlığın Osmanlı'ya uzandığı öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1934 Trakya Olayları; Akşam, Haber; Hakimiyeti Milliye; Milliyet

ABSTRACT IN ENGLISH

Re-reading the 1934 Thrace Events from the Press of the Period with the Framing Method

This study is on the historical reading of the transfer of the 1934 Thrace events to the newspaper news of the period. As a result of the Turkification policies in the nation-state building process, the Settlement Law of 2510 was adopted on 14 June 1934 within the scope of the policy of transition to a monolingual society. The expected result from this Law is concentrated in two different regions; however, it was designed to ensure that the population, far from Turkish culture, migrated to the regions where the Turks were more numerous. In order to eliminate possible threats on the borderlines of Thrace and Eastern and Southeastern Anatolia regions, which were seen as a security vulnerability by

¹ Dr. Yusuf Gocuk, Galatasaray Üniversitesi, ygocuk@gsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2502-9323

the Turkish government in this period, strengthening works were started on the fragile population structure of these areas. As a result, revealing the motives and the involvement of the events that caused thousand of people to become victims in a very short time determines the purpose and importance of the study. In the research, the framing method was used in the context of cultural analysis. The way in which the issue was framed in the newspapers Akşam, Haber, Hakimiyeti Milliye and Milliyet of the period is worth examining not only with the selected and prominent ones, but also with the eliminated and left behind. It stands out that the facts are hidden with the claim that what happened in the field is exaggerated, and that the conflict from the historical memory extends to the Ottoman Empire.

Keywords: 1934 Thrace Events; Akşam; Haber; Hakimiyeti Milliye; Milliyet

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti erken döneminde vuku bulan 1934 Trakya Olayları, toplumsal hafızada uzun süre kendine yer bulmakta güçlük çekmiş, gün yüzüne çıkmak için üzerinden bir hayli senenin geçmesi beklenilmiştir. Ta ki 90'lı yılların ikinci yarısına gelene dek bu bekleyiş sürmüştür. 21 Haziran'da başlayan olaylar; kimlerine göre Yahudilerin Trakya'dan sürülmeleri, kovulmaları, tehcir edilmeleri, göç ettirilmeleri kimilerine göre de Yahudilerin buldukları yerlerden kendi istekleriyle ayrılmaları, tazyik olmadan İstanbul'a gelmeleri, hatta istedikleri oranda ticari kâr etmemeleri sebebi ile arayışlarını başka yerlerde sürdürmek istemeleri olarak değerlendirilmiştir. Sebebi her ne ise onu inşa eden gizli el, mekanizma, toplumsal birikimler, Yahudilerin aşırı paniği, milli çıkar Trakya ve Çanakkale'de Yahudi vatandaşlarını aynı zamanda harekete geçirmiştir. Ancak, Başvekil İsmet Paşa'nın Meclis'te yaptığı konuşma ve basına verdiği yazılı beyanat neticesinde kamuoyu meseleden haberdar olmuştur. Gel gelelim olayların cereyanında gerçek rol sahibi olanlar günümüzde dahi ortaya çıkarılamamıştır. Bu durumun açıklanmasında yaşananların taşrada meydana gelmesinin, ulusal ve uluslararası basının uzağında olmasının payının büyük olduğu düşüncesi baskındır (Bali, 2009: 21).

Konu araştırılmaya ve sorgulanmaya başlandığında tarihi olayın ele alınışı; bir kesim tarafından ulus-devlet Türkiye'sinin "Türkleştirme" serüveninin ekonomik ayağı, diğer bir deyişle "ekonominin Türkleştirilmesi" olarak değerlendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Tek Parti döneminde ve sonrasında azınlık politikaları çerçevesinde Mübadele Sözleşmesi, Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası, Yirmi Kur'a İhtiyatlar Olayı, 1942 Varlık Vergisi, 6-7 Eylül 1955 Olayları, 1964 Sürgünü gibi zincir tarihsel kırılımlara eklenen "öteki"ye dair bir başlık olarak görülmüştür. Diğer kesim tarafından ise Cumhuriyet dönemi azınlık politikalarını hedef alan, tek taraflı ve yanlı bakışı sistematik yayınları ile olağan hale getiren bir güruhun, dönemin karar vericilerinin doğrudan olmamakla birlikte yerel hiyerarşi eliyle Trakya Yahudilerinin buldukları yerlerden zorla göç ettirilmesinde dahil oldukları imasını inşa etmek şeklinde yorumlanmıştır (Mert, 2018: 144). Ayhan Aktar ise olayların sorumluluğunu Cumhuriyet Halk Fırkasına yüklemektedir (Aktar, 2002: 82).

Heider ve Simmel'in psikolojik deneyleri ile Goffmann'ın çerçeveleme üzerine sosyolojik değerlendirmeleri Çerçeveleme kuramının köklerini oluşturmaktadır. Entman'ın bu temel üzerine yapmış olduğu çerçeveleme tanımı açık ve basittir. Ona göre çerçeveleme; bir problemin belirli bir yolla açıklanması, arzu edilen nedenselliklerin ilişkilendirilmesi ve istenilen ahlaki değerlendirmelerin ele alınarak görünen gerçekliğin kimi kısımlarının alınarak onun iletişim metninde önemli hale getirilmesidir (Özçetin ve Demir, 65-66). Araştırma konusunda dönem haberlerinin analizinde Çerçeveleme kuramından yararlanılmıştır.

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı ile 1912 Balkan Savaşı'nda Müslümanların katledilmesi ve akabinde meydana gelen zorunlu göçler, ister istemez muhacirlerde özellikle Trakya'da mukim

olanlarda gayrimüslim düşmanlığı, bir öç duygusu ve intikam alma güdüsü oluşturmuştur. (Öz, 2021: 32). Müslüman vatandaşlarda geçmişte yaşanan acılar unutulması güç duyguları daha doğru deyişle travmaları doğurmuştur. Bu sarsıntılar toplumdaki tehdit algısını diri tutmuş, kültürel aktarımların temel nesnesi haline gelmiştir. İşte konunun taraflarında “asli unsur” olmayı sadece kendine hak gören bir kesim varsa, bu kesimin varlığının teminatı “öteki”nin olma zorunluluğudur. Bu ikili ilişkinin geçmişten neşet eden ve o ana sirayet eden etkilerinin açıklanmasında “kültürel analiz” olmazsa olmazdır.

2. Olayların Başlaması, Gelişimi Ve Sonuçlanması

2.1. Yahudi Göçünü Etkileyen Faktörler ve Yahudilere Karşı Yapılanlar

1934 Trakya Olaylarının meydana geldiği dönemde konuya ilişkin yapılan araştırma ve çalışmalardan günümüz risk değerlendirme modeli göz önünde bulundurularak bir olasılık-etki matrisi hazırlanmış olsa mevcut uluslararası ve yerel aktörlerin isimlendirilmesinde zorluk çekilmeyeceği görülmektedir. Yahudi göçünü etkileyen faktörler ve bunların oransal ağırlıkları konusunda araştırmacılar tarafından tam bir fikir birliği sağlanmasa da aşağıda belirtilen hususlar, ilgili araştırmalarda çoğunlukla yer almaktadır.

Birliğini geç dönemde tamamlayan Mussolini İtalya’sının, geri kaldığı sömürge arayışında yeni Cumhuriyet Türkiye için Akdeniz tarafından daha çok Trakya’dan bir tehdit oluşturabileceği, bu durumda bölgedeki Yahudilerin beşinci kol görevi görebileceği varsayımı, harici birinci tehdit olasılığıdır. Her ne kadar Mussolini yayılmayı düşündüğü bölgeleri Afrika ve Asya olarak belirtmiş olsa da Avrupa’nın bir parçası telakki ettiği Türkiye’yi bu kapsamda görmediğini deklare etmiş, ancak bu yaklaşımlardan kaygı duyan Ankara, Boğazları askerî açıdan muhkem hale getirme arayışına girmiş, buna da taraftar ülkeler bulmuştur (Bali, 2009: 54).

Hitler Almanya’sının Nazizm’i ise bilhassa Cevat Rifat Atilhan üzerinde oluşturduğu düşünülen etki alanıyla harici ikinci tehdit olasılığıdır. Türk kamuoyunun büyük bir kısmının ve Türk hükümetinin sahip olduğu düşüncenin aksine Atilhan Nazizme özenen ve bu yönde eğilimi olan bir kişiliğe sahiptir (Levi, 1998:100). Atilhan’ın yabancı memleketlerde antisemitlerle yakın bir ilişki içinde olduğu bilinmektedir (Bali, 2001: 218). Varlığı öne sürülen harici üçüncü tehdit ise bölgedeki Bulgarların oluşturduğu tehlikedir. Bulgaristan sınırındaki kaçak geçişlerin yöre halkı üzerindeki etkisi, bölgenin Bulgarların eline geçeceği düşüncesi ile buradaki Yahudilerin Bulgarların destekçisi ve taraftarı oldukları iddiası İbrahim Talî’nin aşağıda ifade edilen raporunda kendisine yer bulmuştur (Burgaç, 2017: 19). Geliş noktası yurtdışı olması hasebiyle başka ülkelere gelen muhacirlerin Trakya’ya yerleştirilmek istenilmesi de bu kapsamdaki diğer bir harici faktördür.

İbrahim Talî (Öngören), olaylardan yaklaşık üç ay önce İcra Vekilleri Heyeti’nin 2/303 sayılı Karar’ıyla Trakya Umumi Müfettişi olarak görevlendirilmiş, 33 günlük bir bölge inceleme, denetleme seyahati neticesinde 100 sayfalık, Trakya’nın sosyal, kültürel, ekonomik ve demografik bilgilerini ihtiva eden bir rapor tanzim etmiştir (Burgaç, 2017: 9). Raporda Trakya toplumsal hayatın merkezine “öz Türk” profili adreslenerek onun varlığına kasteden güçlü olumsuz tanımlamalarla bezenmiş ve ivedilikle halledilmesi gereken bir Yahudi eşkâli inşa edilmiştir. Rapor bu yönüyle önemli ve bir hayli ilgi çekicidir. Aşağıda bu rapordan alınan paragraflar Trakya Yahudileri sürgününe hangi zaviyeden bakılması gerektiğine dair bir ışık tutmaktadır.

“...Yahudi terbiyesinde şeref ve haysiyetin yeri yoktur. Trakya Yahudi’si harplerin Türk unsuru üzerinde yaptığı tabripkâr tesirleri üzerinde yükselmiş, zenginleşmiş ve kuvvet bulmuştur. Her yabancı salgında, Türk unsurunun terk ettiği servet yok pahasına bu unsurun eline geçmiş ve bu suretle Trakya Yahudi’si Türkün servetini yine Türk’e karşı bilbassa iktisadi sahada öldürücü bir silah olarak kullanmaya başlamıştır...Trakya’da iş üzerinde dönen sermayenin dörtte üçü bu unsurdur. Toptancılık onlardadır. Her nevi üretim onların elinde kıymet bulur. Bu kıymet istenildiği gibi düşürülür veya yükseltilir....Yahudi’nin en tabripkâr cephesi Türk köylüsü üzerindeki işleyişidir. Köylü malını terciben Yahudi’ye verir. Çünkü Yahudi köylüye sıkıntılı gününde mal ve para verir. Bu suretle daha idrak edilmeden köylünün malını satın almış olur, kalbine hâkim olur. Köylü daima Yahudi’nin bileleri altında ezgindir. Köylü pazara gelirken onu yolda önleyen, kandıran, yok pahasına malını elinden alan, bu suretle pazar fiyatları üzerinde oynayan, Yahudi’dir.” (Burgaç, 2017: 61).

“Kendi muameleleri noktasından işleri düşecek memurlara alışverişte kolaylık göstermek, değerinden ucuz mal vermek, ödünç mal ve para vermek, işleri bitinceye kadar bu parayı istememek, memurun karakterini okşayan eğlenceler tertip etmek, poker vs. gibi oyunlarla para kazandırmak gibi yollarla memura yanaşırlar. Memurlar bir defa bu adama kapıldı mı o muhitten ayrılıncaya kadar yakayı kurtaramazlar.” (Burgaç, 2017: 63).

“Trakya Yahudileri Trakya’yı Filistin’e eş yapma davasındadır. Trakya’nın bütün iktisadi kaynaklarına elini uzatmış bu unsurun Trakya Türkünün kanını daha fazla emmesine müsaade etmemek Trakya’nın gelişmesi için en büyük ihtiyacdır...muhakkak gizli bir tehlike halinde yaşayan ve bir ihtimal olarak da işçi kulüpleriyle memlekette komünizmin çekirdeğini kurmak isteyen Yahudi meselesini en radikal bir surette halletmek Türk Trakya’ya nefes vermek için katı bir zarurettir.” (Burgaç, 2017: 69).

“...Trakya’da mevcut bütün iktisadi kaynaklarda Musevi’nin ya vasıtalı ya da vasıtasız bu teşebbüslerine tesadüf etmemek imkânı yoktur. Trakya Türkünü canlandırmak ve iktisadi kalkınmaya mazhar kılmak için iktisadi sahada yapılacak ilk teşebbüs, Trakya’nın kazanç ve hayât kaynaklarını sağlam tedbirlerle öz Türk çocuklarına intikal ettirmek ve bütün Trakya piyasalarını Musevi hâkimiyetinden kurtarmaktır.” (Burgaç, 2017: 179).

Yahudilerin Trakya’dan sürülmesini tetikleyen dâhili faktörler arasında iki derginin yayın politikasının özgül ağırlığından bahsetmemek büyük eksiklik olacaktır. Saf ırkın koyu savunucusu Nihal Atsız’ın kısa süreli Edirne günleri, burada verdiği konferanslar, sahnelediği piyesler ve Orhun dergisinde yazdığı makaleler yerel halk üzerinde etki yaratmış, Atsız bu durumu Yahudilere karşı kışkırtmada kullanmaktan geri kalmamıştır. 25 kişilik bir öğrenci topluluğu ile yapmış olduğu Çanakkale gezisi izlenimleri buna bir örnek olarak gösterilmiştir (Bali, 2009: 65-75). Atsız ve Atılhan’ın yoğun eleştirileri, Türkçenin Yahudi toplumunda yaygınlaştırılmasını teşvik etmiştir. Kendi aralarında kurdukları Türk Kültür Birlikleri ile bu amaca ulaşamaya çalışmışlardır (Bali, 1999: 244).

Cevat Rifat Atılhan’ın Yahudi aleyhtarlığını içeren yazıları Millî İnkılâp dergisinde yayımlanmış, burada “Türkiye Türklerindir” mottosunun her yönüyle hayata geçirilmesi istenilmiştir (Bali, 2001: 220-221). Atılhan’ın bu karşı duruşuna yerel Edirne Postası gazetesinde “Bir Yahudilik meselesi var mı?” başlıklı yayımlanan yazıda şu satırların altı çizilmiştir: İstanbul’da neşriyatta bulunan Millî İnkılâp dergisine göre bütün dünyada ve Türkiye’de mücadele etmeye değer bir Yahudi sorunu olduğunun ifade edildiği, ancak ortada Türk’üm

diyen ve Türk kültürünü benimseyen her yurttaşı Türk olarak gören bir Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığının söz konusu olduğu, dolayısıyla böylesi bir ayrılığın yoktan var edilmeye çalışıldığı, pişmiş aşı su katıldığı görüşleri yer almıştır (Onur, 2005: 283).

Olaylar üzerinde etkisinden bahsedilen dâhili diğer bir faktör ise 1934 yılı 14 Haziran'ında kabul edilen 2510 sayılı İskân Kanunu'dur. Söz konusu Kanun'un 21 Haziran 1934 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanması olayların bir işaret fişegi gibidir. Kanun'un bazı maddelerinin muğlaklığı (...casuslukları sezilenler...) ve Kanun'da yine Türk vurgusu üzerinden (Türk kültürüne bağlı olmayanlar veya Türk kültürüne bağlı olup da Türkçeden başka dil konuşanlar vb.) tedbirler öngörülmesi gelmekte olan olayların habercisi gibidir (Bali, 2009: 58).

Yerel halkta görünmez elin Yahudilere karşı tahrikinin karşılık bulmasının açıklanmasında kimi yazarların çalışmalarında Yahudi'ye dair özeleştirici kültürünün devreye sokulması farklı açıdan düşünmeyi ve meseleye bakışta objektifliğin sağlanması bakımından önemli görülmektedir. Bu çerçevede Yahudilerin Trakya ekonomisinde ve ticaretinde, etkin ve görünür olmasının, yerel esnaf ile ticari ilişkilerinde biraz da ticaretin doğasından kaynaklanan saiklerle kantarın topuzunu kaçırmaları, yaşanan rahatsızlıkları hafife almaları, gün gibi göz önünde olan gelecek olayların işaretlerini ısrarla görmek istememeleri Yahudilerin kendi cenahından hanelerine yazılanlardır.

Bütün bu harici ve dâhili faktörlerin oluşturduğu zemin üzerine Yahudi işletmeleri yerel halk tarafından boykot edilmiştir. Yahudi esnaftan alış veriş kesilmiş, onlarla yapılan ticaret durdurulmuş, Yahudi doktorlara muayene ve tedavi olmak maksatlı gidişler olmamıştır. Yerel halkın bilinçlendirilmesine yönelik el ilanları dağıtılmıştır. Olaylar ilk önce 21 Haziran 1934 günü Çanakkale'de patlak vermiş, 2-4 Temmuz 1934'te Edirne'de, 3-4 Temmuz 1934'te Kırklareli'nde ve Trakya bölgesinde bazı ilçelerde meydana gelmiştir. Başvekil İsmet İnönü'nün olayları ilk kez dillendirdiği ve tel'in ettiği yer Büyük Millet Meclisi ve tarih 5 Temmuz 1934'tür. 14 Temmuz 1934'te Dahiliye Vekili Şükrü Kaya raporunu Vekiller Heyeti'ne takdim etmiştir. Başvekâletin resmî tebliği kamuoyu ile paylaşılmıştır. Millî İnkılap dergisi 16 Temmuz 1934'te, Orhun dergisi bu tarihten bir gün sonra kapatılmıştır (Bali, 2009: 536-537).

2.2. Siyasi Karar Vericilerin Tavrı ve Olayların Neticelenmesi

Başvekil İsmet Paşa'nın 5 Temmuz 1934'te Meclis'te yaptığı uzun konuşmanın bir bölümü aşağıdaki gibidir:

“Arkadaşlar, size bu günün fena bir hadisesini ara yerde arz etmek mecburiyetindeyim. Trakya'da bazı Yahudi vatandaşların, kendi şikâyetlerine göre, mahalli tertipler yüzünden hicrete mecbur olduklarını ve bazıların da İstanbul'a hicret ettiklerini haber almıştım. Türkijyede her fert Cümhuriyet kanunlarının emniyet ve muhafazası altındadır. Antisemitizm Türkiye metai ve zihniyeti değildir. Vakit vakit hariçten bizim memleketimize girer ve derhal önüne geçilir. Bu fevranın da böyle bir salgın olması muhtemeldir. Böyle cereyanlara katiyen müsaade etmeyeceğiz. Hâdiseyi Ankaraya gelmez haber aldım. Verdiğim kâti emirler üzerine bu cereyan tamamile durdurulmuştur. İstanbul'a gelen vatandaşlar yerlerine dönmekte serbesttirler. Mesuller mahkemeye teslim edilmiştir; ve edilecektir. Bu gün de Dahiliye vekilini oralara gönderiyorum. Mütecasirler şiddetle tecziye edilecektir.” (MMTD, C. 4, T. 3, B. 78: 456).

Başvekil İsmet Paşa 5 Temmuz günü Anadolu Ajansı'na verdiği yazılı beyanatta ise; Trakya'dan kimi yerlerinden gelen 100 civarında Yahudi'nin İstanbul'a geldiğini, makamına

yapılan şikâyetlerden bazı Yahudilerin yerel zorlamalarla yerlerinden göçe mecbur bırakıldıklarını, bunları araştırdığını, yasalara aykırı davrananlarının cezalandırılacağını, bu durumdan muzdarip olanlarının da haklarını hukuk yoluyla aramalarını salık verdiğini belirtmiştir. Başvekil İsmet Paşa'nın 5 Temmuz tarihli Meclis konuşması, siyasi karar vericilerin hangi çerçevede açıklama yapacaklarının sınırlarını ve perspektifini belirlemiştir. Bunu hem Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya hem de Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Paşa'nın beyanatlarından anlamak mümkündür. Hatta Trakya Umum Müfettişi İbrahim Talî için de aynı tespit yapılabilir. Şöyle ki; Şükrü Kaya'nın Akşam gazetesinin 7 Temmuz günlü sayısına yansıyan satırları *"Türkiyede yerli ve yabancı herkes cumhuriyet kanunların himayesi altındadır. Kemalîst Türkiye'nin en büyük vazîfesi bu kanunları tatbik etmektir...Yahudiler aleyhinde neşriyat ve telkinatta bulunanları yola getirmek hükümetimize ve mahkemelere aittir."* ve Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa'nın İstanbul'a geldiğinde yaptığı ve Akşam gazetesinin 8 Temmuz tarihli sayısına yansıyan açıklama buna örnektir.

"Bütün vatandaşlar, cumhuriyet kanunlarının himayesi altındadırlar. Hiçbir ferdin tecavüze uğramasına katiiyen meydan verilemez. Trakyanın bazı yerlerindeki Musevileri, memleketlerini terketmeğe mecbur edenlerin her kim olursa olsun cumhuriyet kanunlarının hükümleri dairesinde tecziye edilecekleri tabiidir. Hükümet bu hususta lâzım gelen tedbirleri süratle almıştır. Mütecasirlerin süratle ceza göreceklerine şüphe yoktur."

3. Trakya Olaylarının Türk Basınına Aktarılması

3.1. Akşam

20 Eylül 1918'de Necmettin Sadak, Kazım Şinasi Dersan, Falih Rıfkı Atay ve Ali Naci Karacan tarafından kurulmuştur (<https://www.aksam.com.tr>). Akşam gazetesi olaylara ilişkin haberlerinden ilkinin 5 Temmuz günkü sayısında yayımlanmıştır. Gazete, Başvekil İsmet Paşa'nın Anadolu Ajansı'na vermiş olduğu beyanati ikinci sayfadan *"Trakya'dan gelen yahudiler"* başlığı ile yorumsuz vermiştir. 6 Temmuz 1934'te çıkan sayısının ilk sayfasında *"Antisemitizm Türkiye matazı değildir"* başlığı ile İsmet Paşa'nın Meclis konuşmasına yer verilirken İstanbul'a ulaşan Musevi ailelerin hangi bölgelerden ve nasıl geldiklerini, nerelere yerleştiklerini içeren bilgiler ile geliş sebeplerinin bir tazyike mi dayandığı soruları haber içeriğine yansımıştır. Resmî makamların aldığı tedbirler açıklanırken Çanakkale ve Edirne'de yaşanan olaylar arasında bir bağlantının olmadığı kanaati belirtilmiştir. Gelenlerin bir kısmının İstanbul'da yerleşerek ticaretle uğraşacağı ifade edilmiştir.

7 Temmuz'da Akşam gazetesinin birinci sayfasında yer alan haberin küçük puntolu üst başlığı Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Edirne'ye gittiği bilgisini içerirken öne çıkan ana başlığı ise: *"Trakya'daki hadiselerin hakikî mahiyeti nedir?"* sorusundan ibarettir. Başlığın altında yer alan alt başlıkta *"Muiz Kohen bey 'Bundan sonra museviler hakikaten filen Türkleşmelidirler' diyor"* cümlesi ve hemen altında Selimiye Camii'nin ön planda olduğu *"Edirne şehrinin umumi görünüşü"* alt yazısıyla bir fotoğraf paylaşılmıştır. Şükrü Kaya'nın olayların nedenleri ile ilgili Edirne'de bazı gençlerin Musevi mağazalarından alışveriş edilmemesini tavsiye etmelerinin üzerine endişeye kapılan Edirne Musevilerinin göç etmeye başladıkları, Kırklareli'nde ise 3 Temmuz günü Musevilerin evlerinin camlarının tamamen kırıldığı, bunun üzerine İstanbul'a geldikleri, ancak Edirne'den gelen Musevilerin hiçbir tazyikle karşılaşmadıklarına ilişkin tespitleri aktarılmıştır. Yaşanılan olayların hiçbir teşekkülle irtibatlarının olmadığı, münferit olduğu hususu vurgulanmıştır. Haberin son kısmında ise Türk Kültür Birliği Reisi Tekin Alp (Muiz Kohen)'in Türk

Yahudileri için belirlediği; “hakikî ve fiilî bir surette Türkleşmek...” hedefi ve bu hedefin gerekçelerini içeren metin yer almıştır.

Söz konusu olaylar 8 Temmuz’da “*Dâhiliye vekili düinden itibaren tetkikata başladı*” manşeti ile ve “*Gelen Musevi aileleri yerlerine dönmeğe hazırlanıyorlar*” alt başlığı ile haberleştirilmiştir. Bu defa “*Kırklarelinin umumi manzarası*” alt yazısı ile yine içerisinde minare ve cami barındıran bir fotoğraf paylaşılmıştır. 9 Temmuz günü gazetenin ancak ikinci sayfasında yer bulan haber tek sütunda “*Trakya Musevileri...Hükûmetin yerinde aldığı tedbirler Musevileri teskin etti*” başlığı ile verilerek Trakya’dan göçün durduğu, kabile kabile geri dönüşlerin olduğu, Uzunköprü’de olayların müsebbibinin sorumsuz iki kişinin olduğu, Yahudiler tarafından yereldeki idarecilere iletilen bu kişilere dair şikayetlerin dikkate alındığı, kaymakam ve kumandanın olumlu yaklaşımlarının muhakkak gazetede yayımlanmasının istenildiği bilgilerinin altı çizilmiştir.

10 Temmuz’un Akşam gazetesinde; Şükrü Kaya’nın incelemesine devam ettiği, kendisinin Edirne’de hiç şikâyet almadığı, buradaki konunun tazyikten değil iktisadi sebepten kaynaklandığı açıklanmıştır. Cevat Rifat Atilhan’ın Millî İnkılap dergisi “*Musevi aleyhtarı bir mecmua*” olarak nitelenmiş ve İcra Vekilleri Heyeti tarafından kapatıldığı, Kırklareli’nde öldürülen jandarma onbaşının bir çingene tarafından öldürüldüğü ve Kırklareli Valisinin rahatsızlığı sebebiyle 2 aylık izin istediği bilgileri haberin devamında aktarılmıştır. 11, 12 ve 13 Temmuz günlü sayılarında Akşam gazetesinin kayda değer konuya ilişkin haber bulunmamasıyla birlikte 14 Temmuz günü sayıda “*Kırklareli’nde üç tevkif*” başlığı ile ikinci sayfada az sayıda cümle ile Kırklareli Belediye Reisi, Ticaret Odası Reisi ve Polis komiserinin tutuklandığı, Şükrü Kaya’nın inceleme raporunun yayımlanacağı bilgileri verilmiştir. Dâhiliye Vekilinin anılan raporunun detayına halen ulaşılammıştır.

3.2. Haber (Akşam Postası)

Haber (Akşam Postası) gazetesi her gün saat 16:00’da olmak üzere İstanbul’da Vakit matbaasında basılmaya başlanmıştır. İlk nüshası 11 Ocak 1932 tarihinde yayımlanmıştır. Yayın ilkeleri bakımından cumhuriyetçi, milliyetperver ve laik bir çizgi benimsenmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere daha çok haber ağırlıklı bir gazete olup, ulusal ve uluslararası haberlere yer verdiği gözlenmiştir. Atatürk devrimlerinin sade bir dille halka yayılması amaçlanarak, ulus-devlet Türkiye’nin erken cumhuriyet döneminde modernleşmesine katkı sağlaması hedeflenmiştir (Sarı, 2019: 96-97).

Haber gazetesi Başvekil İsmet Paşa’nın Anadolu Ajansına verdiği beyanatu 5 Temmuz’da; “*Türkiye Yahudileri taziyek mi ediliyor*” başlığı ile manşete taşımıştır. Haberin devamında üç gündür bu konu üzerinde bir şayia dolaştığı, Türkiye’nin hem Balkan hem de Büyük Savaş’ta bu tür suçlamalarla karşılaştığı, Türk düşmanlarının bu konuda yaptıkları propagandalarının acısının hâlâ çekildiği yorumları yapılmış, ayrıca İsmet Paşa’nın bütün vatandaşlardan olduğu gibi Musevi vatandaşlardan da azamî sadakat, azamî yakınlık göstermelerini beklediğine vurgu yapılmıştır. 6 Temmuz’da ilk sayfadan “*Yahudilerin hicretine sebep ne?*” sorusu ile haberleştirilen sürgünde “*Trakya’dan İstanbul’a gelen Yahudilerden bir kısmı*” alt yazısı ile üç fotoğraf neşredilmiştir. Bunlar olaylarla ilgili yayımlanan çok az fotoğraftan bir kaçıdır. Gazetenin Vâ-Nû müstear isimli (Vâlâ Nureddin) muharririnin “*Benim görüşüm*” isimli köşesinde “*İstanbul’a kaçan Yahudiler ne anlatıyor*” başlıklı makalesi ile Trakya’da yerlerinden edilen Yahudilerin hikâyelerine yer verilmiştir.

7 Temmuz 1934 tarihli baskısında Haber gazetesi; Dâhiliye vekili Şükrü Kaya'nın "*Türkiyede Yahudi aleyhtarlığı yoktur*" açıklamasını birinci sayfada manşete taşımıştır. Kaya'nın "*Yahudi mültecilerinin yerlerine dönmeleri manasızdır*" tespiti alt başlık olarak verilmiştir. Resmi söylemin bir tanıkla onanması için aynı mahalleden tanınmış isim Mişon Ventura'nın sözlerine haberin devamında yer verilmiştir. Üniversitede profesör olduğu vurgulanan Ventura'nın ağzından olayların abartılmaması gerektiği, Türkiye'de Yahudi aleyhtarlığının tekâmül etmesinin mümkün olmadığı, geçmişin bunu teyit ettiği, Trakya'da yaşananların münferit olaylar olduğu, Türk milletini idare edenlerin Musevi unsurlara yönelik teveccühünün malum olduğu öne çıkartılmıştır. Ventura bu vesileyle Musevi ırkdaşlarına, Türk vatandaşları ve Türk kültürü ile ilişkilerini sıkılaştırmaları tavsiyesinde bulunmuştur. Ventura'nın Türk idareciler hakkındaki pozitif söyleminin ardından Dâhiliye vekili Şükrü Kaya'nın, İsmet Paşa'nın belirlediği çerçeveye uygun verdiği beyanat, haberin son bölümüne yerleştirilmiştir.

"*Trakya Yahudileri sükkân bulmaya başladılar*" manşeti, Haber gazetesinin 8 Temmuz günü çıkan sayısında yer almıştır. Söylemin güçlendirilmesi alt başlıkta "*Dâhiliye Vekili Bey Edirne'ye geçti*" cümlesiyle yapılmıştır. Meclis Reisi Kazım Paşa ile Dâhiliye vekili Şükrü Kaya'nın açıklamaları gazetenin altıncı sayfasında neredeyse tam iki sütunu kaplamıştır. Yahudi vatandaşların yersiz bir heyecana kapıldıklarını anlamaya başladıkları öne sürülmüştür. Yahudilerin Trakya'dan kovulmasında dahli olan memurların şiddetle tecziye edileceği satır arasında bildirilmiştir. Şükrü Kaya'nın "*Ventura ve Alp Kaya'nın doğru beyanatlarını teyit edeceğiz, Türk Musevileri Türklüğe yaklaşmaz, Türkleşinir*" sözlerinin üzerinde durulması önem arz etmektedir.

Vâlâ Nureddin "*Benim görüşüm*" adlı köşesinde 9 Temmuz'da yayımlanan yazısında; "*Edirneli Yahudi ve Gayri Mübadil*" başlığı ile Trakya'dan sürülen bir Yahudi'nin İstanbul'a gelir gelmez işportacılığa başlamasını, bu yolla hemen hayatını kazanmak için çaba göstermesini takdir ve hayretle karşıladığını belirtmiştir. Oysa Balkanlardan gelen göçmenlerin seril sefil oturmalarının gelen Yahudilerle kıyaslandığında musibet bir sınıf oluşturduğuna vurgu yapmıştır. Vâ-Nû'nun konuştuğu Yahudi vatandaşın hem İsmet Paşa'dan hem de Şükrü Kaya'dan "*Allah razı olsun*" diyerek bahsettiğinin yazıda altının çizilmesi atlanılmaması gereken bir başka algı pratiğidir. 13 Temmuz günü Haber gazetesinin ilk sayfasında ancak en altta küçük bir paragrafta yer alan "*Edirne Yahudileri Şükrü Kaya Beye ne söylediler*" başlıklı haberin ikinci sayfada devam eden bölümünde; "*Edirne Yahudilerinin cevabı*" başlığı ile verilen kısımda: Şükrü Kaya'ya ve hükûmete minnet ve şükranlarının iletildiği, güvenliğin tamamıyla sağlandığı, hiçbir Musevi'ye tecavüz vaki olmadığı, zorla kimsenin gönderilmediği, sadece sorumsuz kimi şahıslarca sözlü satışmaların olduğu ve Türk-Musevi yaklaşması maksadıyla yapılanların iyi görülmediği hususları aktarılmıştır.

Haber gazetesi 14 Temmuz günkü baskısı ikinci sayfasında yer verdiği "*Yahudi hicreti*" başlık ve "*İbrahim Talî Beyin Habere beyanati*" alt başlıklı haberinde; İbrahim Talî Beyin tahkikatını bitirdiği, Kırklareli'nde sebep olanların yargıya teslim edildiği, bir jandarmanın şehit edildiği haberinin asılsız olduğu ve Trakya'da bir Yahudi hadisesinin olmadığı hususları satırlara dökülmüştür. Haber gazetesi 15 Temmuz'da Trakya Olaylarını büyük puntolarla tam sayfa manşete taşımış ve "*Yahudilerle Trakyalıların şikâyetleri*" başlığını kullanmıştır. Alt başlık "*Trakyalı Yahudiler arasında casuslar mı var*" cümlesi ile kurgulanmıştır. İki tam sütuna yayılan ve Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya'nın kapsamlı değerlendirmeleri üzerine bina edildiği anlaşılabilir haberde Türk ve Musevi taraflarının müsavi bir çizgide birbirlerine dair değerlendirmeleri öne çıkarılmıştır. O ana kadar olan olayların özeti, hükûmetin bu durum karşısında neler yaptığı ve gelecek günlerde neler yapacağı hususları maddeler halinde haber metninde sıralanmıştır.

3.3. Hakimiyeti Milliye

Sivas Kongresi'nden sonra Milli Mücadele lehinde görüş bildirmek amacıyla Ankara'da çıkarılan gazetedir. 1934 senesi 28 Kasım'ında adı Ulus olarak değiştirilmiştir. 5 Temmuz 1934 tarihinde ilk sayfasında son dakika kodu ile Başvekil İsmet Paşa'nın yazılı beyanatu yorumsuz olarak yer almıştır. Gazetenin 6 Temmuz'da yayımlanan sayısında Başvekil İsmet Paşa'nın Meclis'teki konuşmasında Trakya Olayları ile ilgili değindiği bölüm diğer gazetelerde olduğu gibi ayrıca gündeme gelmemiştir. İki tam sayfaya yayılan nutkun arasında kaybolup gitmiştir. 7 Temmuz günü ise Trakya Olaylarını yerinde tetkik etmek maksadıyla Ankara'dan gelen Trakya Umumî Müfettişi İbrahim Talî ve Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya'nın seyahat bilgileri verilerek Vekil'in beyanatu "Dâhiliye Vekilimiz Şükrü Kaya Bey Trakya'ya giderken mühim beyanatta bulundu." manşeti ile yayımlanmıştır. "Dâhiliye Vekilimiz" ifadesi diğer gazetelerden farklı olarak gazetenin konumlandığı yeri işaret etmektedir.

8 Temmuz'da Meclis Reisi Kazım Paşa'nın beyanatında yer alan Yahudi meselesi diğer konu başlıkları ile bir arada verilmiştir. İlk sayfada çıkan haberin başlığı; "*Kazım Paşa Meclisin bu yıl gördüğü işleri iyşab etti.*" olarak yer almıştır. "*Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Bey Edirneye vardı.*" başlığı 9 Temmuz günü yayımlanan haberde kullanılmıştır. Haber birinci sayfada yer almasına rağmen çok az yer kapladığından çok fark edilememektedir. 10, 11 ve 12 Temmuz'da çıkan nüshalarda sanki hiç Trakya Olayları diye bir husus yokmuşçasına gazetede herhangi bir haber yer almamıştır. 13 Temmuz'da birinci sayfadan "*Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Bey Trakya'dan döndü*" manşeti ile çıkan haberde olayların iç yüzüne değinilmeden yüzeysel tahkikin tamamlandığına dair bilgi yer almıştır. 15 Temmuz'da ise Başvekâletin 14 Temmuz 1934 tarihli tebliğine gazete haberinde yer verilmiştir. Manşetin başlığı; "*Hükümet neşrettiği tebliğle meseleyi, aldığı tedbirleri ve vatandaşların, matbuatın, memurların bu husustaki vaziyelerini iyşab ediyor.*" şeklindedir.

3.4. Milliyet

1926 senesinde İstanbul'da kurulan Milliyet gazetesinin sahibi ve başyazarı, Cumhuriyet Halk Fırkası saflarında 5 dönem Siirt mebusu olarak siyaset yapmış, İş Bankası Genel Müdürlüğü görevini ölümüne kadar sürdürmüş ve hükümet yanlısı politikayı benimsemiş, Mustafa Kemal'in refakat subayı Mahmut Soydan'dır (Kızılkaya, 2018: 1-8). Milliyet gazetesi, mezkûr olaylara dair ilk haberini 6 Temmuz 1934 tarihinde, manşet haberin hemen altında "*Şükrü Kaya Bey mahallinde tahkikat yapacak.*" başlığı ile yayımlamıştır. Çerçeve içerisine aldığı Başvekil İsmet Paşa'nın AA'ya yaptığı yazılı tebliğin hemen altına Şükrü Kaya'nın tahkikat maksatlı planlanan Trakya seyahati haberi kaleme alınmıştır. Bu iki bölümün sol tarafında ise gazete kendi düşüncelerini çerçevelemiştir. Trakya'dan sürülen Yahudiler için "gelen Museviler" ifadesi kullanılmış, gelenlerin İstanbul'da iş tutmayı hedefledikleri, bir kısmının oradaki emlak ve arazilerini satarak geldikleri ve otellere yerleştikleri bilgileri aktarılmıştır. Bu ön anlatımlar Başvekil İsmet Paşa'nın tebliğindeki Yahudilerin tazyikle buldukları yerleri terk ettikleri iddiasını hafifletmeye ve normalleştirmeye yönelik değerlendirilebilir. Diğer gazete haberlerinde olduğu gibi bu haberin devamında İstanbul'da ikamet eden bir Yahudi vatandaşın (Nisim Taranto Efendi) mesele olmadığına dair tanıklığına ve tespitine ihtiyaç duyulmuştur.

7 Temmuz günlü sayısında gazetenin manşeti "*Şükrü Kaya B. Yahudi bicretini tahkik için Trakya'ya gitti.*" şeklinde belirlenmiştir. Hemen yanında ise "*Yahudi aleyhtarlığı... Kanun disiplindir*" başlıklı haberi verilmiştir. Bu başlığın altında birkaç kimsenin hiçbir kuruluşa bağlı olmadan yaptıkları şeylerin umuma mal edilemeyeceğine vurgu yapılmış, hemen sonrasında umumi olanın kanun ve disiplin olduğunun altı çizilmiştir. Adalete vurgu yapılması tüm taraflar için öne çıkartılan

bir mesaj niteliğindedir. Şükrü Kaya tarafından Milliyet gazetesine verilen beyanatta olayların farklı ülkelerde yaşanan antisemit davranışlarla hiçbir benzerliğinin olmadığına değinilmesi hükümetin uluslararası oluşabilecek reaksiyonlardan kaçındığı izlenimini vermiştir. 8 Temmuz günü Milliyet gazetesinin manşetinde, Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa'nın söylemiş olduğu; "Musevileri hicrete mecbur edenler kim olursa olsun tecziye edilecekler." sözleri yer almıştır. Milliyet gazetesi aynı günlü sayısının aynı sayfasında "*Trakya'dan gelen Museviler yerlerine dönüyorlar!*" başlığı ile Mişon Ventura ve Tekin Alp Beyin fotoğraflarını haberinde kullanmıştır. Hem Türk Kültür Birliği Reisi Tekin Alp Bey'in hem de üniversite profesörü Mişon Ventura'nın sözlerine yer verilmiştir. Bu kişilerden önce Musevi tacirlerden Marsel Franko Bey'in hükümeti destekleyen cümleleri yer almıştır. Bahse konu kişinin olayların duyulması ile hükümetin müdahalesinin bir olduğu yönündeki ifadeleri haber metninde aktarılmıştır.

Milliyet gazetesinin konuya ilişkin 9 Temmuz 1934 tarihli haberinde; sürülen Yahudilere ait kamuya yansıyan az sayıdaki fotoğraflardan birisi manşette kullanılmıştır. Manşet olarak "*Şükrü Kaya B. Trakya'daki tetkiklerine devam ediyor*" başlığı seçilmiştir. Haberin devamında fazla abartılmış yerel bir olayın tesiriyle paniğe kapılan Yahudilerin dönecekleri anlaşılmaktadır denilerek suçlanan taraf işaret edilmiştir. Aslında cümlenin analizi kayda değer sonuç üretmektedir. Abartma zaten mübalağadır. Fazla abartılmış denilerek çifte sorumluluk Yahudi vatandaşlara yüklenmiştir. Nihayetinde paniğe kapıldı denilerek onun bu kusurunun daha da katmerlenmesi sağlanmıştır.

Milliyet gazetesinin sübjektif haberciliğinin bir başka yansıması da 10 Temmuz günlü ve birinci sayfada "*Dabiliye vekilinin Lüleburgaz, Keşanda tetkikleri*" başlığı ile yayımlanan haberinde görülmektedir. Haberin alt başlığında "*Edirne muhabirimiz şayanı dikkat tafsilât ve izahat veriyor*" cümlesi kullanılarak, haberin içinde Mehmet Behçet isimli muhabirin aktardıklarına güven duyulması ve itibar edilmesi için bir yönlendirme yapıldığı izlenimi uyandırmaktadır. Haber metni ise şöyledir:

"Edirnedeki ayrılan Museviler herhangi bir cebir ve taziyeye yüzünden değil ticaret ve iktisat sahbasındaki atılışlarının son aylar zarfında, kendilerine diledikleri nisbette geniş bir kazanç imkânı veremediğini görmüş ve inanmış oldukları içindir ki daha müsait bir zemin ve imkân araştırmak zaruretine düşmüşlerdir. Trakya'nın coğrafi vaziyeti malumdur. Bu vaziyet muvacebesinde yüzde sekseni ticaretle iştiğal eden Musevi vatandaşlarımızın müzayakalı safhalar geçirecekleri pek tabii idi. Yüksek sermayelerle iş görenlerinin piyasadaki merkezlerinden ayrılmış olmaları diğerlerinin de meyasüyetine (üzüntüsüne) sebebiyet vermiş, ve bu meyasüyet daima müştereken bereket etmeğe alışkın olan yüze yakın Musevi ailesinin bir iki gün zarfında şebri terketmelerini mucip olmuştur. Bunu, Trakya'dan vuku bulmuş umumî bir Musevi muhacereti suretinde tefsire uğraşanlar, huzur ve sükân içinde dükkânlarını işleten Musevilerin elyevm Edirne'de çalışmakta bulduklarını görmekle vaziyeti kavramış olacaktırlar.

Nitekim şu dakikaya kadar Edirne'de herhangi bir ferdin Dabiliye Vekili Beye müracatta veya şikayette bulunduğunu işitmedim.

Sepebsiz bir ceryana kapılarak İstanbula nakleden, ederken de mağazasında mevcut emtiyasını beraberinde götürülen ortaballı Musevi bakkalları tekrar Edirneye dönmüşler ve işlerine başlamışlardır. Kendileri, nasıl bir ceryana kapıldıklarının farkına bile varamadıklarını itiraf etmekte, hiçbir fertten müşteki bulunmadıklarını lisanı şükranla söylemektedirler."

Haber metnini özetlemek gerekirse; Yahudi sürgününe dair hiçbir zorlamanın olmadığı, Yahudilerin kendi istekleri ile sırf daha fazla kazanmak maksatlı davrandıkları, birbirine bağlı hareket eden yüz Yahudi ailenin bir kısmının ticaretteki yerini yitirmesi ile diğerlerinin aynı üzüntüyü taşıdıkları, onun için bir iki günde şehri terk ettikleri, olayların münferit olduğu, umuma şamil edilemeyeceği, Edirne’de tek bir kişinin dahi Dahiliye Vekiline müracaatta ve şikayette bulunmadığı, gidip dönenlerin nasıl bir rüzgara kapıldıklarını anlamadıklarını itiraf ettikleri ve hiçbir kimsenin şikayetçi olmadıkları hususunu memnuniyetle söyledikleri bilgileri aktarılmıştır. Elbette gerçekte olanların bu anlatılanlarla ne kadar örtüştüğü büyük bir muammadır.

4. Sonuç

Ulus-devlet Türkiye’nin Osmanlı sonrası doğum sancılarının bir Türkleştirme serüvenine dönüştüğü erken Cumhuriyet döneminde azınlık politikaları çerçevesinde ekonominin homojenleştirilmesi yolculuğunda 1934 yılının Haziran ve Temmuz aylarına damgasını vuran tarihsel olaylar Trakya toplumunu sadece kimlik bakımından dönüştürmemiş, bölgenin ekonomi politığının yeniden inşasının temellerini de atmıştır.

Trakya Umumî Müfettişi İbrahim Talî’nin, Trakya bölgesinde yaptığı ziyaretler neticesinde hazırlamış olduğu inceleme raporundan bağımsız olarak 1934 Trakya Olayları hakkında kanaat sahibi olmak “gözleri bağlı bir insanın filin uzuvlarından yola çıkarak onu tanımlamaya çalışması” ile eşdeğerdir. İbrahim Talî’nin raporu hazırlaması ve ilgili makamlara sunması olayların hemen öncesindedir. Olaylar esnasında da aktif olarak başta Dahiliye Vekili Şükrü Kaya’nın yanında olmak üzere tüm tahkikat aşamalarında bulunmuştur.

Türk basını, olayların öncesinde hazırlık aşamasında, ilk başladığı gün 21 Haziran’da ve sonrasındaki günlerde konuyu gündeme getirmemiştir. Ancak Başvekil İsmet İnönü’nün Anadolu Ajansına verdiği yazılı beyanat ve Büyük Millet Meclisi çatısı altında yaptığı uzun konuşmasının kısa bir bölümünde yer alan açıklamasından sonra gazeteler konuyu manşetlerine taşımıştır.

Türk basını Trakya Olaylarını haberleştirirken genellikle resmî kaynakların muvacehesinde kalmayı tercih etmiştir. Manşetlerde, alt başlıklarda ve haber metinlerinde olayların belirli yönlerine odaklanılmıştır. Kanun-hukuk-disiplin vb. adalet kavramları üzerinden olaylarda dahli olanlara ve mağdurlara aynı mesaj üzerinden basın yoluyla gönderme yapılmıştır. Olaylarda Yahudilerin sürgünü, kovulması, terk veya göç ettirilmesi tazyikle söz konusu iken dikkatlerin buradan kaydırılarak Musevilerin İstanbul’a kendi istekleri ile gelmesi terminolojisi kullanılmıştır. Olayların gerekçesinin açıklanmasında daha çok ekonomik tercih, neden olarak sunulmaya çalışılmıştır.

Kimi kaynaklarda siyasi karar vericilerin olayların kontrolden çıkması karşısında uluslararası tepkiden çekindikleri için özellikle Nazizm’i çağrıştıran bağ kurma girişimlerinden kaçındıkları ifade edilmiştir. Basında resmî makamların hassasiyetlerinin teyidi açısından kanıt oluşturulmasına çalışıldığı, bu yönde Yahudi cemaatinde öne çıkan isimlerin, esnaf ve tüccarların (Mişon Ventura, Marsel Franko Bey, Nisim Taranto Efendi, Muiz Kohen (Tekin Alp Bey) vb.) Yahudi meselesi olmadığına dair ifadelerine ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Yahudi cemaatinin bu isimleri sıralanan ve İstanbul’da yaşayan ileri gelenleri Trakya Yahudileri adına konuşurulmuştur.

Yahudiler ile yerel Trakya nüfusu arasında karşılıklı ilişki, nedensellik ve gerekçe arama, sorumluluk paylaşımı Başvekalet tebliğine kadar tek taraflı ilerlemiştir. Gazete haberlerinde olayların tüm sorumluluğu Yahudilere yüklenilmiştir. Söz konusu tebliğle birlikte Yahudilerin rahatsızlıkları konuşulur olmuştur.

Trakya Olayları ve Yahudi göçünün açıklanmasında gerekçelendirme çabaları daha çok “biz” ve “öteki” kimlikleri üzerinden yürütülmüştür. Yahudi profilinin her yönüyle kötülenmesinde yerel halkın geçmişten taşıdığı kültürel kodları üzerinden, endişelerinden ve korkularından hareket edilmiştir. Olaylar neticesinde sürülen Yahudilerin hükümet yetkililerine olan şükranlarını her fırsatta bildirdiklerine ilişkin vurgunun yapılması, okuyucu nezdinde çok da inandırıcı olmayan bir izlenim uyandırmıştır. Türk olmayan, Türkçe konuşmayan veya kırık bir Türkçe konuşabilen, daha eğitilmiş, ekonomisi daha güçlü bir kesimin, Yunanistan ve Bulgaristan’a komşu Trakya gibi önemli bir bölgede tehdit olarak algılanması ve bertaraf edilmek istenilmesi daha anlaşılır ve olasıdır.

Kaynakça

- Aktar, A. (2000). *Varlık Vergisi ve Türkleştirme politikaları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bali, N. R. (2009). *1934 Trakya olayları*. İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Bali, N. R. (2000). *Bir Türkleştirme serüveni (1923-1945)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bali, N. R. (2001). *Musa'nın evlatları Cumhuriyet'in yurttaşları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burğaç, M. (2017). Trakya raporu (1934) umumi müfettiş İbrahim Tali Bey'in gözünden 1930'lu yıllarda Trakya. Ankara: Kaynak Yayınları.
- Kızılkaya, R. (2018). Türk Siyasi Hayatı'nda Mahmut Soydan. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Koraltürk, M. (2011). Erken Cumhuriyet Döneminde Ekonominin Türkleştirilmesi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Levi, A. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mert, Ö. (2018). Cumhuriyet döneminde azınlık ve Türkleştirme politikaları bağlamında 1934 Trakya Yahudilerinin göç olayına ilişkin iddialar ve cevaplar. *Gazi Akademik Bakış*, 11(22), 143-169.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 4, C. 23, Toplantı: 3, Birleşim: 78.
- Onur, O. (2005). 1492'den günümüze Edirne Yahudi cemaati. İstanbul: Dinç Ofset.
- Öz, İ. (2021). Mülksüzleştirme ve Türkleştirme: Edirne örneği. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özçetin, B. & Demir, I. (2016). Mağdurun sesi duyuluyor mu? Kanal D analizi. Disk Basın-İş Medya Analiz Raporu (Ed.), *Medyada 10 Ekim katliamı (ss. 65-74)*, İstanbul: Ceylan Matbaa.
- Sarı, S. (2019). Gazeteci Us ailesi ve modernleşme. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Diğer Kaynaklar

- Akşam (1934, 5 Temmuz). Trakyadan gelen Yahudiler, s. 2.
- Akşam (1934, 6 Temmuz). Antisemitizm Türkiye mataı değildir, s. 1.
- Akşam (1934, 7 Temmuz). Trakyadaki hadiselerin hakikî mahiyeti nedir?, s. 1.
- Akşam (1934, 8 Temmuz). Dâhiliye vekili dünden itibaren tetkikata başladı, s. 1.
- Akşam (1934, 9 Temmuz). Hükümetin yerinde aldığı tedbirler Musevileri teskin etti, s. 2.
- Akşam (1934, 10 Temmuz). Dâhiliye vekilinin tetkikleri, s. 2.
- Akşam (1934, 14 Temmuz). Kırklareli'nde üç tevkif, s. 2.
- Haber (1934, 5 Temmuz). Türkiye Yahudileri tazyık mi ediliyor?, s. 1.
- Haber (1934, 6 Temmuz). Yahudilerin hicretine sebep ne?. s. 1.
- Haber (1934, 7 Temmuz). Türkiyede Yahudi aleyhtarlığı yoktur. s. 1.
- Haber (1934, 7 Temmuz). Şükrü Kaya B.in beyanatu. s. 5.
- Haber (1934, 8 Temmuz). Trakya Yahudileri sükûn bulmaya başladılar. s. 1.

- Haber (1934, 9 Temmuz). Edirneli Yahudi ve Gayri Mübadil. s. 3.
- Haber (1934, 13 Temmuz). Edirne Yahudileri Şükrü Kaya Beye ne söylediler. s. 1.
- Haber (1934, 14 Temmuz). Yahudi hicreti. s. 2.
- Haber (1934, 15 Temmuz). Yahudilerle Trakyalıların şikâyetleri. s. 1.
- Hakimiyeti Milliye (1934, 7 Temmuz). Dâhiliye Vekilimiz Şükrü Kaya Bey Trakya'ya giderken mühim beyanatta bulundu. s. 1.
- Hakimiyeti Milliye (1934, 8 Temmuz). Kazım Paşa Meclisin bu yıl gördüğü işleri izzah etti. s. 1.
- Hakimiyeti Milliye (1934, 9 Temmuz). Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Bey Edirneye vardı. s. 1.
- Hakimiyeti Milliye (1934, 13 Temmuz). Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Bey Trakya'dan döndü. s. 1.
- Hakimiyeti Milliye (1934, 15 Temmuz). Hükûmet neşrettiği tebliğle meseleyi, aldığı tedbirleri ve vatandaşların, matbuatın, memurların bu husustaki vaziyelerini izzah ediyor. s. 1.
- Milliyet (1934, 6 Temmuz). Şükrü Kaya Bey mahallinde tahkikat yapacak. s. 1.
- Milliyet (1934, 7 Temmuz). Şükrü Kaya B. Yahudi hicretini tahkik için Trakya'ya gitti. s. 1.
- Milliyet (1934, 8 Temmuz). Musevileri hicrete mecbur edenler kim olursa olsun tecziye edilecekler. s. 1.
- Milliyet (1934, 9 Temmuz). Şükrü Kaya B. Trakya'daki tetkiklerine devam ediyor. s. 1.
- Milliyet (1934, 10 Temmuz). Dahiliye vekilinin Lüleburgaz, Keşanda tetkikleri. s. 1.
- <https://www.aksam.com.tr/foto-galeri/kultursanat/-aksam-gazetesi-100-yil-100-manset-sergisi-acildi/44518/>

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

Re-reading the 1934 Thrace Events from the Press of the Period with the Framing Method

This study is on the historical portrayal of the 1934 Thrace events reported in newspapers during that period. As a result of the Turkification policies in the nation-state building process, the Settlement Law of 2510 was adopted on 14 June 1934 within the scope of a transition policy designed to create a monolingual society. The enforcement of this law was mainly concentrated in two different regions; however, it was designed to ensure that populations that resided far from the main hubs of Turkish culture migrated to the areas where the Turks were more numerous. To eliminate possible threats on the borders of Thrace, the eastern and south-eastern Anatolian regions, which were seen as a security risk by the Turkish government and initiatives were taken to boost the fragile population structure. The events that took place in Çanakkale on 21 June continued almost simultaneously in Keşan, Uzunköprü, Kırklareli, Lüleburgaz, Babaeski and Edirne. Nearly 40 Jewish families residing in Çanakkale and Keşan were compelled to leave their places of residence within one day. Only the Jews of Uzunköprü asked for an additional period of three days, and during this time, they tried to dispose of their property and possessions. In reaction to these events, İsmet Pasha, in a speech given to the Parliament on 5 July, stated that he had received complaints from Jewish citizens residing in Thrace. He went on to explain that these citizens were forced to relocate by local decrees. He stated that every individual in Turkey had equal rights under the law and that antisemitism was not an ideology favoured in Turkey or the Turkish government. He said that even though foreign forces support these types of instigations, there would be an immediate response to stop these relocations by court order and the courts would prosecute whomever was responsible for acts of instigation of the relocation of the Jewish community. By the time these events stopped completely, that is, until July 18, 1934, eight thousand of the thirteen thousand Jewish citizens in the Thrace region had already immigrated to Istanbul. When the Turkish press was reporting the on Thrace events, it generally preferred to stay within the line

of the official sources. The headlines, subheadings and news texts focused on specific aspects of events such as the legal issues. The newspaper media gave both the perpetrators and the victims the same message, which was one based on the concepts of justice and legal procedure. While the exile, expulsion and emigration of the Jews was the subject of concern of the day, the term 'voluntarily' was used to deflect attention. Economic pull and push forces were given as an explanation for these so-called migrations. The importance of this study is derived from the fact that thousands of people became victims virtually overnight and its purpose is to reveal the motives and the actions that set these events in motion. In the research, the framing method was used in the context of cultural analysis. The way in which the issue was framed in the newspapers of that period namely Akşam, Haber, Hakimiyeti Milliye and Milliyet is worth examining; but also alongside the occurrences that did not receive media attention. It is evident that the real facts were hidden with claims that what had happened was much exaggerated and that the conflict resulting from historical amnesia is blamed on the policies of the Ottoman Empire.

